

VILÁGSZEMLE

Mint a múlt ősszel, a berchtesgadeneri és müncheni kapitulációk előtt, most is egy pontra irányul a világ érdeklődése — ha még nem is olyan izgatott várakozással, mint akkor... és ez a pont most is: London... Londonban állítólag most pecsételik meg Spanyolország sorsát; Londonban most döntenek el, milyen magatartást tartsanak a demokratikus államok Németország és Olaszország további terjeszkedésével szemben; Londonban tárgyalják a Hainan-sziget megszállása után Japánnal szemben való fellépést; Londonban gondolkoznak a Schacht-bukása után előállott katasztrofális német gazdasági helyzeten, a Kelet- és Középeurópát fenyegető német mozdulatokon, a palesztinai kérdés megoldásán, a zsidó menekültek elhelyezésén, stb., stb. Londonban — és nem Párizsban — dől el ma már az is, hogy milyen politikát kövessen maga Franciaország is, amely München óta úgyszólván foglya egyetlen szövetségeseinek (és egyben hitelezőjének): Londonnak...

Anglia büszke lehetne mai vezető szerepére — amely nem kis mértékben megnagyobbodott hadierőjének eredménye — ha elsőbbségét annak köszönhetné, hogy barátai saját békéjük és biztonságuk erős és hű őrét, ellenfelei pedig a legyőzhetetlen ellenséget, a világ népei pedig a béke erős biztosítékát láthatják benne — úgy, ahogy azt Anglia mai vezetői állítják. De ha nem? Ha ellenkezőleg: London mai látszólagos hegemoniája éppen abból áll, hogy szövetségeseit, saját megnövekedett hatalmával, mind újabb engedményekre kényszerítse és ugyanakkor az ellenséget, mind újabb követelésekre bátorítsa? Mert akkor vezető szerepe — a súlyyodó hajó kapitányának szerepe volna, aki még hozzá maga is bűnös a hajó elsüllyedésében és mindennek tetejében matrózait arra használja fel, hogy saját málhát mentse a partra...

Mit készít London? Chamberlain eddigi politikáját megváltoztatva — energikus „nem“-et Berlinnek, Rómának, Tokiónak? Vagy — az eddigi politikát folytatva — újabb „baráti tanácsokat“ az engedékenységre Párizsban, Washingtonban és a közvetlenül veszélyeztetett kis államoknak — a béke újabb „megmentését“ (a más bővén) — egy új München?

Naponta olvashatjuk az újságcímekben: „Anglia nem megy tovább az engedmények politikájával“, sőt „energikusan szakít“ vele, sőt olyan hangok is hallhatók egészen komoly formában, hogy Anglia — és Franciaország — komolyan rászánták magukat a fegyveres leszámolásra, amely most már a közel hónapok, sőt hetek kérdése.

Számoljunk le mindenekelőtt ezzel az utóbbi feltevéssel. Amellett, hogy arra semmilyen komoly jel, az angol és francia kormányoknak semmilyen konkrét lépése, vagy nyilatkozata nem ad alapot, nehéz, szinte lehetetlen feltételezni, hogy Anglia vagy Franciaország akarna háborút, amely ma csak kétféle lehet: 1. gyors háború a Szovjetunióval együttesen, amely a totális központi hatalmak vereségével egyidejűleg Moszkva megerősödését és a bolsevizmus középeurópai győzelmét jelentené és 2. hosszú háború a Berlin-Róma és London-Párizs tengelyek között a Szovjetunió semlegességével, amely az összes hadviselőik teljes kimerülésével és megint csak az orosz kolosszus megerősödésével végződne. Világos, hogy a mai Anglia és Franciaország mindkét eshetőségtől irtózik és politikusaik nem üres frázisokat puffogatnak, amikor úgyszólván minden beszédükben hangoztatják, hogy a háború (értsd: a két tengely közötti háború) „az európai civilizáció“ összeomlását jelenti. Számukra elfogadhatóbb —

és erre is irányítják, amennyire tehetik, kombinációik élet — a harmadik eshetőség: a Nyugat négyese (elől Németország, Olaszország — mögöttük, nyíltan vagy titokban, Anglia és Franciaország) a Távolkelet ötödikével együtt — Európa Kelete ellen. Az ilyen háborúban talán senkise kockázatlanna éppen mindent, mindenki nyerhetne valamit és főleg: „a civilizáció összeomlásának“ biztos perspektívája helyett „a civilizáció megmentése“ állna a szemek előtt... De ez a harmadik eshetőség *ma* (ma még) nem vehető számításba: ahhoz túl nagyok az egymásközötti ellentétek (sőt, éppen ezek vannak ma előtérben) és talán még nagyobbak az egyes államok *belső* ellentétei.

A mai angol és francia vezetők tehát nem *akarhatnak háborút*, békét akarnak. Nem a *békét* egyszerűen és „örökre“, hanem olyan békét, amely lehetővé teszi a későbbi jobb kilátásokat ígérő háborút. Az *ilyen* béke pedig nemcsak kizár minden valóban erélyes lépést a támadókkal szemben, de újabb engedményeket tesz szükségessé azokkal az ellenfelekkel (Németország, Olaszország, Japán, Franciaország) szemben, akiket újabb tér- és erőnyerés nélkül az összeomlás fenyeget. Anglia és Franciaország minden konkrét, látható lépést az utóbbi hetekben — kivéve Chamberlain és Daladier harcias *beszédeit* — az újabb engedmények irányát mutatják. Mindenekelőtt az olasz-francia konfliktusban: alig pár nappal Daladier mellveregető beszéde után, ennek külügyminisztere, *Bonnet* interjúban, amelyet a *Times* is közöl, kijelenti, hogy Olaszországnak igaza volt, ha az 1935-ös Laval-Mussolini-egyezménnyel (amelynek különben, mint az akkori kormány tagja, maga Bonnet is társszerzője volt) és az abban foglalt engedményekkel nem volt megelégedve és a támadókkal való titkos tárgyalásokkal bizza meg ezek ismert franciaországi ügynökeit, *Baudouin*-t, a Banque d'Indochine vezetőjét és *Brinon*-t, Hitler személyes hívét. Ugyanakkor ha nem is ismeri be, amit igen komoly helyeken állítanak, hogy Franciaország végre is hajlandó lesz megosztani a tuniszi protektorátust Olaszországgal és autonóm jogokat biztosítani a korzikai olasz alattvalóknak, nem is cáfolja ezeket a híreket. Ismét felmerült a *négyhatalmi* (angol-francia-német-olasz) konferencia terve, amelyet Chamberlain támogat és Bonnet nem ellenez és amelynek az volna a célja, hogy döntson a négy állam közötti világkérdésekben, főleg a francia-olasz konfliktus kérdésében. Az angol vezetők ezzel kapcsolatban azzal hitegetik a franciákat (nem a hivatalos köröket, hanem ezekkel együtt: a francia közvéleményt), hogy egy ilyen konferencia, a mindcheni négyes hasonmása, annak nem folytatója és hogy azon már nem Anglia fogja Franciaországot térdenállásra tanítani, hanem Németország fogja Olaszországot mérsékletre inteni. Azonban egyelőre azt látjuk, hogy a németek nyíltan buzdítják Mussolinit és amíg a angol-francia „tengely“ két vége felváltva egymást (mindig a *másik* fél) terhére engedményeket tesz, addig a berlin-római tengely elég jól működik: Itália és Németország felváltva segítik egymást az előretörésben.

Bizonyos surlódások persze vannak a berlin-római tengely működésében is. Németország nem jó szívrrel mondott le a spanyolországi kalandgyümölcszeiről Olaszország javára és Olaszország megkísérelte, hogy Németország közép- és délkeleteurópai terjeszkedését egy lengyel-román-magyar balkáni egyesülés létrehozásával megállítsa. De ezek a kérdések nem vittek az összeütközésig és a németek ma éppúgy tapsolnak Olaszország spanyolországi sikereinek, mint, ahogy Olaszország nem akadályozza meg Magyarországot abban, hogy Olaszország vazallátusát német barátsággal cserélje fel és ha Ciano Lengyelországban és Jugoszláviában szorgalmasan építi is az olasz befolyást, elnézi azt, hogy látogatásait mindenütt megelőzik Ribbentrop vizitjei, vagy a németek már ellensúlyozó-

lépései.

München egyszerű megismétlése természetesen nem lehetséges. A demokratikus államok közvéleménye élénken tiltakozik minden további engedmény ellen és elsöpörné azt a kormányt, amely a nyílt kapituláció szégyenét borítaná magára és országára. Ettől különösen lehet tartani Angliában, ahol hamarosan általános választások lesznek, amelyekben Chamberlain és a konzervatív párt csak úgy mentheti meg többségét, ha *lát-szólag* erélyes, de legalább Anglia és a demokrácia presztizsét nem sértő lépésekkel biztosítja azt, amivel dicsekszik és amit ígér: a tartós békét.

A második Münchent — vagy az első folytatását — tehát Chamberlainnak úgy kell megrendeznie, hogy az észrevétlenül, részletekben és könnyen emészthető formában kerüljön a köztudatba. A támadókat újabb, zajos foglalásoktól egyelőre azzal igyekszik visszatartani, hogy gazdasági segítséget ajánl fel: Hudsont és Stanleyt, kormánya tagjait és pénzübereket küld Németországba, amely Schacht bukása után a gazdasági tönk szélén újabb ugrásra készen áll. Hasonló támogatással kecszegeti Olaszországot is és hogy ezt is elfogadhatóbbá tegye, gazdasági missziókat küld Varsóba is, Moszkvába is és „gazdasági offenzíváról“ beszél, amelynek az volna a bevallott célja, hogy a már-már elviselhetetlen hadikészülődések terhén enyhítsen, fokozza az exporttevékenységet — a valóságban pedig: hogy nyersanyag-ellátással és hitelnyújtással csökkentse a támadók zseb-lázatát és türelmetlenségét.

A második (részleges és burkolt) München egyik fejezete a spanyol-kérdés rendezése is, úgy ahogy azt most Londonban főzik és tálalják. Francot — vagyis Olaszország befészkelődését a Pyreneusok és Gibraltár közé, Franciaország és Északafrika közé — egyszerűen elismerni, miután Rómában kataloniai győzelmét Chamberlain látogatása alkalmával eldöntötték — kicsit tulerős volna... Ez nemcsak az angol és francia választókat sértené, de elkeserítené a francia és angol *katonai* köröket is, amelyeknek szószólói (itt: Eden, Duff Cooper és mások; ott: Buré, de Kerillis és mások) nem szűnnek meg jajveszékálni. Miután az angol és francia diplomácia eredeti terve: (a spanyolországi „közép-megoldás“; angol és francia osztozkodás alapján) az új helyzetben már nem lehetséges, az új cél az volna, hogy most már az olaszokkal és németekkel osztozkodjanak Francon és győzelmén olyképpen, hogy amíg amazok viszik a katonai és politikai babért, ők gazdaságilag segítsék és tartásuk fogva a győztest és ha ez megint nem elég a közvéleménynek, ez azzal vigasztalódhatik, hogy — más Francóról van szó, egy új Franco tábornokról, aki hajlandó eddigi barátait félretéve Spanyolország függetlenségét biztosítani, sőt, erre a célra Angliával szövütközni. Franco „megnyerésében“ és szépítésében az angol vezetőkörökkel vetekedik a francia diplomácia Léon Berard canossajárásával, amelynek során a félhivatalos és Franco-barát sajtó Franco és Jordana tábornokok magatartását dicséri, mialatt ezek a Franco-Hitler-Mussolini találkozást készítik elő és a „Völkischer Beobachter“ a készülő spanyol-olasz katonai szövetségről ad hírt. Nem hiába írja Buré, a spanyolországi kapituláció ellensége és a francia nagyvezérkarhoz közel álló jobboldali „L'Ordre“-ban Léon Berard burgosi utjával kapcsolatban: „Szomorúan mosolyogtam, amikor (Bérad urnak) legújabb jelentését olvastam: kijelenti, hogy nagyon meg van elégedve azzal az előzékenységgel, amellyel Jordana tábornok fogadta. Talán attól tartott, hogy majd úgy fogadják, mint Schuschniggot Berchtesgadenben?“ Közben Franco angol közvetítéssel (az angol ellenzék szerint angol hadihajó *segítségével*) megszállja Minorca szigetét, amely a Franciaország és Francia Marokkó közötti ut sorompójává lehet az olaszok kezében és ugyanazon a napon, Berlin és Róma előzetes tudtával Japán megszállja Hainan szigetét...

Szándékosan állítjuk az utóbbi eseményt ebbe a sorba, mert itt Japán már nem mint „Ázsia purifikátora lép fel, hanem, mint a Berlin—Róma—Tokió-háromszög tagja. A Hainan-sziget Kína délkeleti sarkával szemben, a japán Formosa-sziget folytatásaképpen ezzel félköröt alkot és veszélyezteteti Francia-Indochinát, Anglia utjait Hongkong és Ausztrália felé, valamint az USA birtokában lévő Filippi-szigeteket — és semmilyen jelentősége sincs a japán-kinai háború szempontjából. Ebben az ügyben is, mint az európai hasonló esetekben Anglia és Franciaország a hangos tiltakozás és csendes türés politikáját folytatja és ha elmennek odáig, hogy Csang-Kai-Sek-nek pénzbeli támogatást nyújtanak, ezt részben az USA nyomása alatt, részben pedig a kínai ellenállás megerősödésének hatása alatt teszik: Csang-Kai-Sek győzelme esetén nem akarnak hátrányban maradni az USA-val szemben. De ebben is oly óvatosak, oly óvatosan vigyáznak arra, nehogy Japánt nagyon megsértsék, hogy Hainan-szigetének megszállásával csaknem egyidejűleg Indokína francia kormányzója lezárja a kínai-indokínai határt...

Folytatható-e sokáig ez a politika? Elérhetik-e Anglia és Franciaország ezen az úton akár nagy áldozatok árán is, (de mindig a másik vagy harmadik fél kárán) — a céljukat: a valamennyire is türehető békét az elfogadható háborúig? Véghezvihetik-e a második, a csendes és észrevétlen müncheni kapitulációt? Ezt a jövő, talán a közel jövő megmutatja. Nemcsak Angliától és Franciaországtól függ, talán egyáltalán nem. A „csendes, lassú München“-t elég nagy mértékben akadályozzák a német és olasz támadók, akiknek nemcsak gyors, hanem hangos sikerek kellene. Ezt követeli, ezt sürgeti egész belső helyzetük, amelyet most már ők maguk is (Hitler példaul) „katasztrófálisnak“ tüntetnek fel. Talán nem azért, hogy azonnali háborút kezdjen, ez igen veszélyes volna — de talán azért, hogy az elért eredményeknek hangos és látható nyomatékat adjon. Olaszország mindenesetre komoly katonai lépéseket tesz. Németország, amelynek „nincsenek területi követelései Európában“, biztos berlini sajtótudósítások szerint lázasan készül Közép- és Délkelet-Európa népeinek gazdasági leigázására, amidőn Magyarországtól máris követeli, a többiek-tal követelni készül, hogy egész gazdasági szervezetüket a német hadicélok szempontjából építsék át és addig is: adjanak olcsó kenyeret, húst, petróleumot, stb. Németországnak és vegyék meg tőle azt a drága „Schundwaret“, amelyet ma már a gyarmatok is visszautasítanak. Ha ezt az „alkalmazást“ (amely akár a „clearing“ nevet viseli, akár más néven kerül forgalomba, a jó közzgazdászok mindig csak csendes rablásnak tekintenek) a szóban forgó államok visszautasítják, mint azt hősiesen ellentálló és a német ügynökséget tüzzel-vassal irtó államunk teszi, nem kell-e Hitlernek megint hangos és kézzelfogható eszközökhöz nyulni, hogy a másét megkapja és az angoloknak-franciáknak megint nyílt helyszínrépülésekkel szintvallani?

A lassú és csendes „békementés“ számításait zavarják a távolkeleti események is: a kínai ellentállás mind nagyobb sikere, Japán belső bomlása, a japán hadseregben mind gyakrabban előforduló „defekciók“, tömeges harakirik és lázadások. Néhány hét óta elkészült és megnyílt az a burma-yunnani, több ezer kilométeres műút, amely Dél-Középkínát Turkesztánnal, a Szovjetunióval és ezen keresztül Európával szárazföldi úton összeköti; Csang-Kai-Sek, aki eddig visszavonulásával és a defenzív ellentállással huzta ki a háborút, offenzívát ígér, csapatai több helyütt támadásba mentek át. Az u. n. „partizán“ kínai szabadsapatok levékenyésége mind láthatóbbá válik: míg ez eddig csak Peking közelében és Mandzsuriában nőtt vel a rajtaütéses guerilla-harcok, most a Jang-Cse folyónál Hanka-ut veszélyeztetik és Shanghai-t megközelítik, míg az északi

Zse-Che tartományban a mandzsuriai szabadcsapatok vezére, Li-Du tábornok megalakította a „12-ik partizán hadsereget“, Jan-Csen-Ju tábornok vezetése alatt, amelynek egyik feladata, hogy Korea területére terjessze ki a japán-ellenes harcot.

Spanyolországban sem egészen a nyugati diplomácia számításai szerint mennek a dolgok. A spanyol köztársaság csendes eltemetését akadályozza, hogy ez erélyesen folytatja az ellenállást. Milyen kilátásokkal? A német katonai sajtó, amely szereti olvasóit tárgyilagosan informálni az ellenfél erejét illetően és ma is, amikor sokan az orosz ellenség legyengüléséről és harcképtelenségéről beszélnek, állandóan ennek újabb nagyarányú növekedéséről ír, Miaja-tábornok hadseregéről is azt a véleményt fejezi ki, hogy az még sokáig ellentállhat. Mintegy félmillió katonát kitevő, elég jól felszerelt és fedezett négy hadsereg áll a Negrin-kormány rendelkezésére; magát a fővárost a „központi hadsereg“ védi, négy hadtest Aran-jueztől Guadalajaráig; három teljes létszámú hadtestből áll a Levante-hadsereg, amellyel a betonba épített „Metallava-vonal“-on Valenciát és a tengerpartot védi a terrueli győző; a mintegy 900 kilométer hosszú tengerpartot védi Cartagena-i bázisától az eddig még veretlen hadiflotta és a kikötésre alkalmas pontokon kiépített parti erődítmények; a déli hadsereg két hadtestet, az estramaduraj hadsereg négy hadtestet foglal magában, amelyekkel együtt a Miaja hadsereg 13 hadtestet tesz ki, ezekhez csatlakozik 3 manőver-hadtest, Miaja közvetlen rendelkezése alatt. Ami e jelentős hadsereg municció-ellátását illeti, az nem biztosítható külföldi források nélkül, oly mértékben, mint azt Franco teheti olasz segítséggel, de nagy mértékben biztosítható Madrid, Valencia, Albacete, Cindad Real, Alicante és Sagunto üzemeiből, amelyek teljesen hadianyaggyártásra épültek át, emellett a tenger-felől való hadianyagellátást is lehetővé teszi bizonyos mértékben a hosszú tengerpart és nagy kikötők. Végül ami az élelmiszer-ellátást illeti, a mostani köztársaság tiz tartománya mintegy 10 milliónyi lakosával sokkal jobb helyzetben van, mint volt a köztársasági Katalonia és Barcelona, amennyiben elég termékeny területeket foglal magában ahhoz, hogy jelentékeny élelmiszer-behozatalra ne legyen utalva. Mindezen erőforrásokkal és a spanyolok ismert harci kitarásával — ha a szerencsájük is segíti — a spanyol köztársaságiak nyilván addig akarnák kihuzni, amig valamely lényegesebb esemény a nemzetközi helyzetben változást idéz elő... (K.)